

18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα¹⁰. Οι εξαγωγές περιλάμβαναν λάδι, πρινοκόκκι, βελανίδια, κερύ, μέλι, μετάξι, κυρίως από την Ήξω και Βόρεια Προσηλιακή Μάνη. Ήπίσης από τή Νότια Μάνη όρτύκια, ζωντανά ή παστά, από εκείνα πού κατά χιλιάδες έπεφταν στό Ταίναρο τό φθινόπωρο και τά κυνηγοῦσαν οί Μανιάτες.

Κατά τήν περίοδο τής έπιτόπιας έρευνάς μου (1977—78) ή οίκονομία τής περιοχής παρουσιάζει τά έξής χαρακτηριστικά: όλες οί παραπάνω καλλιέργειες έχουν σχεδόν έκτοπισθεϊ από τήν καλλιέργεια τής έλιās. Πολλά άμπέλια έχουν ξεριζωθεϊ και άντικατασταθεϊ από έλαιόδεντρα, άλλα χωράφια έπίσης έχουν έλαιοφυτευθεϊ. Οί Μανιάτες, πού έχουν εγκατασταθεϊ στά άστικά κέντρα, έρχονται τήν κατάλληλη έποχή και μαζεύουν τίς έλιές. Μέρος τής παραγωγής του λαδιου κρατοῦν για οικιακή χρήση, τό υπόλοιπο τό διαθέτουν στό έμπόριο¹¹. Διατηροῦν έπίσης, όσοι έχουν παραμείνει εκεί, οικόσιτα ζώα (πρόβατα, γίδια, χοιρινά, λίγες αγελάδες), πουλερικά (κότες, χήνες), μελίσσια και «κοπαδιάρικα» ζώα, κυρίως στά όρεινά. Άσχολοῦνται έπιπλέον μέ τό ψάρεμα. Τά έσοδα των κατοίκων, των παραθαλάσσιων ιδιαίτερα χωριών, συμπληρώνονται τούς καλοκαιρινούς μήνες μέ τον τουρισμό.

Άπό άποψη πολιτισμική και γλωσσική ή Μάνη άποτελεϊ ένότητα, ή όποία παλαιότερα ήταν περισσότερο έμφανής. Αυτό φαίνεται κι από τήν άντίληψη πού έχουν οί ίδιοι για τον έαυτό τους. Ξεχωρίζουν τούς άλλους Πελοποννησίους μέ τή λέξη «Βλάχοι». Παρ' όλα αυτά, άν και οί Μανιάτες από τήν Καλαμάτα ως τό Γύθειο και τό Ταίναρο δέν άρνοῦνται τήν πολιτισμική τους ταυτότητα, άναγνωρίζουν ότι οί πραγματικοί Μανιάτες είναι οί κάτοικοι νότια τής Άρεοπόλεως—Κότρωνα και άκόμα ειδικότερα τής Μέσα Μάνης¹².

Άν όμως γενικά ύπάρχει πολιτισμική ένότητα του χώρου, ύπάρχουν και όρισμένες τυπικές διαφορές. Άπό τή λεπτομερέστερη μελέτη του λαογραφικού και έθνογραφικού υλικου πού συγκέντρωσα φαίνεται ότι μιá πολιτισμική ζώνη ξεκινάει από τήν Καλαμάτα και φτάνει ως τό Ταίναρο. Ή ζώνη αυτή προεκτείνεται στα βόρεια σε όλη τή Δυτική Πελοπόννησο και από εκεί ως τή Δυτική Στερεά και τήν Ήπειρο. Γλωσσικά έπίσης και ως

10. J. M. Wagstaff, *The Economy of the Máni*, ό.π.

11. Ή στροφή αυτή προς τήν έλαιοκαλλιέργεια όφείλεται και στη φύση του έδάφους, τό όποιο στό μεγαλύτερο μέρος δέν έπιτρέπει έκσυχρονισμό (έκμηχάνιση) τής γεωργίας· πρβ. J. M. Wagstaff, *An Outline of the Agriculture in the Máni Region of Southern Greece*, άνάτυπο από: *Tijdschrift van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap*, Deel LXXXII, No 3, 1965, σ. 279 και 280.

12. Ήσως ή άντίληψη αυτή έχει κάποια σχέση μέ τήν παράδοση για τό φρούριο τής Μαίνης, πού για τήν άκριβή θέση του δέν συμφωνοῦν ώστόσο οί ιστορικοί.